

ROŚLINY SIEDLISK RUDERALNYCH W ZBIOROWISKACH SEGETALNYCH POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ POLSKI

Ruderal plants within segetal communities in south-west part of Poland

Anna Jezierska-Domaradzka, Eugeniusz Kuźniewski

ABSTRACT: During floristic investigation it were found in Opole and Wrocław province ruderal plants within segetal communities.

KEY WORDS: Ruderal plants, segetal communities.

Sprecyzowanie, które gatunki należy zaliczyć do typowych roślin ruderalnych, jest dość trudne. Wiąże się to z występowaniem charakterystycznych gatunków - np. klasy *Chenopodietea*, zarówno w miejscach ruderalnych, jak i nitrifilnych zbiorowiskach chwastów segetalnych, towarzyszących głównie uprawom okopowym. Dobrą ilustracją tego faktu mogą być np. *Chenopodium album* czy *Capsella bursa-pastoris*.

Z tego powodu uwzględniono jako gatunki ruderalne w poniższym opracowaniu: *Artemisia absinthium*, *Artemisia vulgaris*, *Atriplex patulum*, *Descurainia sophia*, *Erigeron canadensis*, *Erysimum cheiranthoides*, *Geranium pusillum*, *Hyoscyamus niger*, *Melandrium album*, *Lactuca seriola*, *Oenothera biennis*, *Polygonum aviculare* var. *heterophylla*, *Rudbeckia laciniata*, *Rumex obtusifolius*, *Sisymbrium officinale*, *Solanum nigrum*, *Solidago serotina*, *Tanacetum vulgare*, *Tussilago farfara* i *Urtica dioica*.

MATERIAŁ I METODYKA

W latach 1995 - 1998 wykonano 423 zdjęć fitosocjologicznych metodą Braun-Blanquet'a na polach uprawnych 43 miejscowości województw dolnośląskiego i opolskiego. Obserwacje prowadzono w następujących uprawach: żyto (118 zdjęć), ziemniaki (62), pszenica ozima (48), buraki cukrowe (27), owies i mieszanki zbóż jarych (27), kukurydza (25), jęczmień osimy (24), lubin (23), pszenżyto (10), rzepak (8), lucerna (7), len (5), warzywa (5), koniczyna (3) oraz na ścierniskach (11 zdjęć) i ugorach, na których wykonano 20 zdjęć fitosocjologicznych.

Warunki glebowe badanych pól były bardzo różne: od czarnych ziem, przez gleby brunatne, brunatne wylugowane i mady, do pseudobielic. Podobnie kompleksy rolniczej przydatności gleb były reprezentowane od pszennych bardzo dobrych, przez żytnie, na kompleksie zbożowo-pastewnym kończąc.

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Frekwencja gatunków ruderalnych w zdjęciach fitosocjologicznych była niewielka i wahała się od 1 do 11 % wszystkich gatunków zanotowanych w zdjęciach. Liczbę wystąpień poszczególnych gatunków w uprawach oraz ich liczebność i pokrywanie zestawiono w tabeli od 1 - 20.

Artemisia vulgaris

Tab. 1

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	żyto	28	+ - 1.2
2.	łubin	17	+ - 2.2
3.	ugór	14	+ - 3.1
4.	owies	9	+ - 1.1
5.	ziemniaki	9	+
6.	pszenica	7	+
7.	jęczmień	6	+ - 1.1
8.	ściernisko	6	+
9.	pszenżyto	5	+
10.	lucerna	4	+ - 1.1
11.	buraki	2	+
12.	warzywa	1	+
13.	rzepak	1	+

Erysimum cheiranthoides

Tab. 2

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ziemniaki	3	+ - 1.1
2.	buraki	1	+
3.	koniczyna	1	+
4.	mieszanek zbóż jarych	1	+
5.	len	1	+
6.	kukurydza	1	+
7.	pszenica	2	+
8.	owies	1	+
9.	ugór	1	+

Geranium pusillum

Tab. 3

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ziemniaki	5	+
2.	lucerna	3	+ - 1.1
3.	pszenica	3	+ - 2.2
4.	żyto	2	+
5.	rzepak	2	+
6.	kukurydza	2	+
7.	łubin	1	+
8.	ugór	3	+ - 2.2

Melandrium album

Tab. 4

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	koniczyna	3	+ - 1.1
2.	łubin	2	+
3.	len	1	+
4.	żyto	1	+
5.	jęczmień	1	+
6.	pszenżyto	1	+
7.	rzepak	1	+
8.	kukurydza	1	+
9.	ugór	4	+ - 1.2

Polygonum aviculare

Tab. 5

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	pszenica	14	+ - 1.2
2.	żyto	9	+ - 2.2
3.	owies	5	+ - 1.2
4.	kukurydza	5	+ - 1.1
5.	jęczmień	2	+
6.	ziemniaki	10	+ - 1.1
7.	buraki	4	+
8.	rzepak	1	+
9.	len	1	+
10.	warzywa	1	+
11.	łubin	6	+ - 1.2
12.	lucerna	2	1.1 - 2.2
13.	ściernisko	4	+ - 2.2

Rumex obtusifolius

Tab. 6

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	lucerna	7	+ - 1.1
2.	koniczyna	2	+
3.	rzepak	2	+ - 1.2
4.	buraki	2	+
5.	ziemniaki	1	+
6.	pszenica	1	1.1
7.	żyto	1	+
8.	kukurydza	1	+
9.	ściernisko	1	+

Tanacetum vulgare

Tab. 7

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ziemniaki	4	+
2.	łubin	2	+
3.	owies	2	+
4.	jęczmień	1	+ /2
5.	ugór	10	+ - 2.2

Tussilago farfara

Tab. 8

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	żyto	2	+ - 3.2
2.	kukurydza	2	+
3.	warzywa	2	+ - 2.2
4.	owies	1	1.2
5.	pszenica	1	+
6.	ziemniaki	1	+

Atriplex patulum

Tab. 9

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	kukurydza	1	+
2.	jęczmień	1	+
3.	lucerna	1	+
4.	buraki	1	+

Erigeron canadense

Tab. 10

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	owies	1	1.1
2.	żyto	1	+
3.	łubin	1	+
4.	ściernisko	4	+ - 1.1
5.	ugór	1	3.1

Sisymbrium officinale

Tab. 11

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	lucerna	3	+
2.	pszenica	2	+
3.	żyto	1	+
4.	rzepak	1	+
5.	buraki	1	+
6.	warzywa	1	+

Solanum nigrum

Tab. 12

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	buraki	3	+ - 1.1
2.	ziemniaki	1	+
3.	kukurydza	1	+

Solidago serotina

Tab. 13

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ugór	12	+ - 3.4
2.	łubin	1	1.1

Artemisia absinthium

Tab. 14

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ugór	1	+

Descurainia sophia

Tab. 15

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	pszenica jara	1	+

Hyoscyamus niger

Tab. 16

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	buraki	1	+

Lactuca seriola

Tab. 17

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	pszenica	2	1.1 - 2.2

Oenothera biennis

Tab. 18

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ugór	1	1.1

Rudbeckia laciniata

Tab. 19

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	ugór	1	+2

Urtica dioica

Tab. 20

Lp	uprawa - cultivation	liczba wystąpień number of occurrences	liczebność i pokrywanie numerical force
1.	lucerna	2	+

Analiza powyższych tabel wskazuje na to, że większość gatunków ruderalnych występuje nielicznie w uprawach południowo-zachodniej Polski i to ze znikomym pokryciem. Tylko niektóre z nich występują obficie lub bardzo licznie z pokryciem powierzchni przekraczającym 20 %.

Gatunkami na wpół panującymi są w uprawach *Artemisia vulgaris*, *Solidago serotina* i *Erigeron canadensis*. Ten ostatni rośnie szczególnie licznie na lekkich glebach w uprawach owsa. Natomiast *Tussilago farfara* pojawia się w uprawach (żyta, warzyw, owsa), w których stosunki powietrzno-wodne zostały zaburzone.

WNIOSKI

1. W południowo - zachodniej Polsce gatunki ruderalne, które wkroczyły na pola uprawne, nie stanowią problemu rolniczego.
2. Preferencja siedlisk bogatych w azot przez niektóre gatunki wyraża się w ich częstszym występowaniu w uprawach roślin motylkowych.
3. Na ugorach pojawianie się gatunków ruderalnych jest naturalnym etapem sukcesji roślinnej

Adres autorów:

Dr Anna Jezierska-Domaradzka
Ogród Roślin Leczniczych
ul. Kochanowskiego 12
51-601 WROCLAW

Wpłynęło: 13.12.1999 r.

Prof. dr hab Eugeniusz Kuźniewski
ul. Mielczarskiego 35
51-663 WROCLAW

SUMMARY

From 1995 - 1998, 423 phytosociological records were carried out in Opole and Wrocław province on crop fields. Braun - Blanquet method was used. Frequency of ruderal plants in the records was unimportant and fluctuated between 1 to 11 % of all plans from record to record. Most of ruderal plants appeared not frequently in the crop fields. Only *Artemisia vulgaris*, *Solidago canadensis* and *Erigeron canadense* appeared more frequently covering more than 20 % of surface.

LITERATURA

- Faliński J., 1969: Neofity i neofityzm, Ekol. Pol. ser. B. 15(4), s.337 - 355
Scamoni A., 1967: Wstęp do fitosocjologii, PIWRiL Warszawa
Szafer W., Zarzycki K., 1972: Szata roślinna Polski, PWN Warszawa
Wika S., 1986: Zagadnienia geobotaniczne środkowej części Wyżyny Krakowsko - Wieluńskiej, UŚ Katowice